Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

SANATÇILARIN CEPHESİ KAVRAMSAL SANAT

M. Yeşim Yorulmaz
Dr. Öğretim Üyesi, yesimyorulmaz@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3457-6529

Yorulmaz, M. Yeşim. "Sanatçıların Cephesi Kavramsal Sanat". ulakbilge, 87 (2023 Ağustos): s. 745–756.
doi: 10.7816/ulakbilge-11-87-05

ÖZ

Savaşlar, sömürgecilik, siyasi politikalar, insanlık tarihini şekillendiren en büyük etkenlerden olmuştur. Yüzyıllardır sanatçılar bulundukları toprakları, savaşların yıkıcı yüzünden dolayı terk etmek zorunda kalıp zorunlu göçe maruz kalmışlardır. Sanatçılar sanatın var olduğu anlardan itibaren yaşadıkları olayları eserlerine aktarmışlardır. Erken dönemlerde eleştirel yaklaşım pek mümkün olmasa da hümanist yaklaşımların yaygınlaştığı dönemlerden itibaren sanatçılar, sanatın yıkıcı yüzünü eserlerine yansıtmaya başlamışlardır. Köklerinden ayrılmak zorunda kalan günümüz sanatçılarından bazıları, göç etmek zorunda kaldıkları coğrafyalarda, geride bıraktıkları ülkelerinde yaşanılanlarla ilgili aktarmak istediklerini, kavramsal sanat aracılığı ile aktarmaktadırlar. Sanatçılar yaşadıkları ortamı, sanatçı duyarlılığı ile yapıtlarına aktarırlar, eserlerini gerçekleştirebilmeleri için bir ilham kaynağına ihtiyaç duyarlar. İçinde bulundukları ortam yapıtlarını da etkiler. Yüksek duyarlı bir yapı barındıran sanatçılar, savaşın riyakarlığını kendi cepheleri ve silahları ile aktarmışlardır. Bunu da sanat yolu ile gerçekleştirmişlerdir. Savaşın yıkıcı yüzünü en çarpıcı şekilde yapıtlarında sergilemektedirler. Bu çalışmada, günümüz sanatının bir üslubu olan kavramsal sanatın yapısından, seçilmiş kavramsal sanatçıların yaşadıkları dönem ve yaşadığı topraklarında gerçekleşen yıkımı, eleştirel bir yapı barındıran kavramsal sanat aracılığı ile nasıl aktardıkları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kavramsal sanat, çağdaş sanat, kavramsal sanatçılar

Makale Bilgisi:
Geliş: 12 Mayıs 2023 Düzeltme: 29 Haziran 2023 Kabul: 12 Temmuz 2023

© 2023 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Sanatçılar yüzyıllardır çevrelerinde olup biteni eserlerine aktarmışlardır. Savaşlar, kıyımlar, tarihe damgasını vuran olaylar ve coğrafyalarını etkileyen birçok etkeni yapıtlarına yansıtarak, tarihe birer belge niteliğinde bırakmışlardır. Bu makalede de günümüz sanat üsluplarından birisi olan kavramsal sanat aracılığı ile coğrafyalarındaki siyasi ve sosyolojik etkileri eserlerine yansıtan sanatçılardan birkaç örnek verilecektir. Bu örnekler üzerinden sanatçıların batıya yerleşmelerine rağmen kökenlerinin bulunduğu coğrafyadaki acıları eserlerine aktarma üslupları ve yapıtlarında anlatmak istediklerinin kitlelere ulaştırma şekilleri incelenecektir. "Devrimleri halktan ve aydınlardan önce sanatçılar gerçekleştirir. Bunu eserleriyle gerçekleştirirler. Zamanın ruhu önce onlara dokunur. Sanatçılar da bu ruhu, eserlerinin ifade ruhu hâline dönüştürürler. Çünkü bu sanatçıların içinde diğer insanlardan çok farklı ve güçlü bir inanç vardır: Özgürlük, eğer zamanın ruhu özgürlüğe susamışsa, sonunda içindeki özgürlüğü zapt edemez hâle gelen sanatçıyla buluşur. Sanatçı ortaya, çok yönlü çok boyutlu, çok zamanlı ve çok ifadeli bir devrim ruhu, kültürü, estetiği v etiği çıkarır. Tıpkı Francisco Goya gibi" (Telesiyej, 2012). En belirgin göçler dünya savaşları sırasında Avrupa'dan Amerika'ya yaşanmıştır, savaşın etkisi öyle büyük boyutta olmuştur ki, dönemin yapısı, Amerika'nın politikası ile sanatın merkezini Paris'ten New York'a taşımıştır. Sanatçıların Avrupa'da yıkım, askeri baskılar ve yokluk içinde kaldıkları süreçte Amerika'da kurulmak istenen yeni dünya düzeni inşası çabalarının sağladığı imkanlar, sanatçıları karşı konulmaz bir cazibe ile kavramıştır. Tarihte ilk büyük sanatçı göçlerinden olan Avrupa'dan Amerika'ya göç, sanatın merkezini Paris'ten, New York'a taşımıştır. Sanat piyasalarının yapısı değişmiştir, artık hiçbir şey eskisi gibi değildir. Yaşanılan savaşların yol açtığı ekonomik kriz ve yıkım sanatçıların sanata bakış açılarını ve aktarım biçimlerini değiştirmiştir.

Toplumların yaşadığı hızlı değişimler ve özellikle dünya savaşları sonrası gelişmelerin artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı gerçeği ile sanatçıların yapıtlarına yansıttıkları değişimler, zamanla sanat izleyicisi tarafından da benimsenmiştir. Marcell Duchamp ile galeriye giren pisuarla başlayan süreç, 1961'de Piero Manzoni'nin kendi kakasını konservelediği "Sanatçı Kakası" adlı çalışma örneğindeki gibi hızlı bir ivme ile geniş bir ifade özgürlük alanına kavuşmuştur. Sanatçıların sanat objesi olarak seçtikleri nesneler, alışılmışın dışına çıkıp, sınırları zorlayarak hiçbir şeyin artık eskisi gibi algılanamayacağı, olağanlaşmış alışkanlıkları yıkarak geçmişte normal gelen tüm olayların aslında öyle olmadığını vurgulamak adına manipüle etmişlerdir. Sınırlar, sanatçıların kendi bedenleri ile gerçekleştirdikleri performanslardan, müzayede evinde satılır satılmaz kendisini parçalayan yapıtlara kadar bitmeyen sanatçı arayışları ile genişlemiştir. Ancak bu sınırları geniş eylemler sanatçıların kimlikleri ve manifestoları ile anlam bulabilmektedir. Sanat üretiminin tarihçesine baktığımızda Duchamp'ın pisuarı sanat tarihinde bir devrim niteliğindedir. Duchamp'ın dahil olduğu Dada hareketlerinin bir uzantısı olan eleştirel bir nesne olarak galeride yer alan pisuar, döneminde dikkatleri ve eleştirileri üzerine çekmiştir. Öte yandan Duchamp'ın da dahil olduğu Dadacıların yayınladıkları manifestoların söylemleri tüm dünya düzenini karşılarına alan, alışılagelmiş kalıplara karşı koyan bir fikir birliğinden ibarettir. Disiplinler arası bir karşı koyuş hareketi olan Dada hareketi, savaşın yol açtığı gelişmelerin evirdiği sürecin sonucu olmuştur. Savaş ve göç insanlığın yaşamsal döngüsü içinde sürekli var olmuştur. Sanat da bu döngünün üzerinde yer almaktadır. Temelinde göç, sosyolojik bir hareket olsa da aslında ekonomiden kültüre değin yaşamın her alanını etkilemektedir. Sanat da insanın, öznel tavır ve davranışlarını sergilemesine olanak tanıyan toplumsal açıdan etkili bir olgudur. Dolayısı ile toplumun yapısının biçimlenmesinde etkisi olan göçün, doğrudan ya da dolaylı olarak sanatın üzerinde etkisi söz konusudur. (Öner, 2016). Geçmişin estetik arayışı, günümüz sanatında yerini anlam arayışına bırakmıştır. Kavramsal sanat üreten sanatçılar, güzel görünen, satış yapabilecekleri galeri duvarlarından, izleyicisinin satın alıp salon duvarına asabilecekleri bir üretim yapısından uzaklaşmışlardır. Yapıtlarını üretirken, felsefe, mantık, sosyoloji, siyasi vb. pek çok kriter ile yoğurmaktalardır. Çoğu zaman izleyiciler, yapıtı anlamlandırabilmek için sanatçısının manifestosunu okumak zorunda kalmaktadırlar. Kosuth'un da dediği gibi sanat önce sanatçının düşüncesinde, akli gözünde oluşmaktadır. Oluşturduğu şey zaten sanattır. Aslında kavramsal sanat alışıla gelmiş tüm sanat yapıtlarının aksine, müze ve galerilere bağlı olmaksızın, tüm akademik malzemelerden bağımsız, her türlü malzemeyi içine alabilen, ancak bir o kadar da malzemenin önemsizleştiği, yapısının şekil değil de fikirle oluşturulduğu yapıtlardır.

> Norbert Lynton, kavramsal sanat, müzelerde yer alan yapıtlara yapılan aşırı övgünün, birkaç saniyelik gözlemleme ile mümkün olamayacağını; sanatçının tanınırlığının, esere duyulan beğeninin yerine geçebileceğini savunur. Kavramsal sanat sahip olunabilir ve sergilenebilir nesne kavramını devreden çıkartır ve sanatın herhangi bir nesne vasıtasıyla bir mekanla sınırlandırılamayacağını söyler. En etkili kavramsal sanat yapıtları, alışılagelmiş nesnelerle, estetik arayışlarının dışında, sanatın bir zevk alma aracı işlevinden uzak, klasik anlamdaki sanattan kopuşu yaşamış yapıtlardır. Bu durum maddesizliğin aksine, kavram, betimlemenin ve ifadeciliğin farklı bir biçimde kurgulanmasıdır. Öne çıkan biçim değil, metinsel içeriktir. Metinsel içeriğin algılanmasında, biçim tamamen bir araçtır (Lynton, 1989).

Kavramsal sanata, sanatçıların özgürlük alanıdır demek yanlış olmayacaktır. Sanatçılar her zaman yaşadıkları çevreye kayıtsız kalamayan, duyarlı yapıları ile esinlendikleri etkileri sanat yapıtlarına yansıtan yapıları ile bilinmektedir. Kavramsal sanat ise sanatçıların bu özelliklerinin, en özgür hali ile üretmelerine salık vermektedir. Çağdaş sanatın sınırlarının olmayışı, esnek üretim teknikleri sanatçılara bu özgürlük alanını kazandırmıştır. Sanatçıların yaşadıkları coğrafyanın siyasi yapısı, kültürel etkileri vb. birçok etken de sanatçıların eserlerinde eleştirel bir dille yerini almıştır. Savaşlar nedeni ile zorunlu göçe maruz kalan sanatçılardan bazıları da yapıtlarını izleyici ile buluşturma üslubu olarak kavramsal sanatı tercih etmişler. Kavramsal sanatın yapısı, sanatçıların söylemlerini aktarabilmeleri adına oldukça elverişli bir alan oluşturmaktadır.

Kavramsal Sanatçılar ve Yapıtları Üzerine

Sanatçının söylenecek sözünün olduğu, eylemsel bir yönü olan kavramsal sanat yapıtlarını üreten sanatçıları incelediğimizde, yapıtların konularının ve üsluplarının, sanatçıların doğup büyüdüğü çevreden yola çıkarak oluşturdukları yadsınamaz bir gerçektir. Bu şekilde yüzlerce üretim yapan sanatçı arasından makale sınırlılığı bağlamında birkaç sanatçıya değinerek konu ile ilgili örnekler ele alınacaktır. Zorunlu göç ile yaşadığı topraklardan ve köklerinden uzaklaşmak zorunda kalan sanatçılar, geride bıraktıkları topraklarında yaşanılanları, kavramsal sanatın medyaları aracılığı ile gözler önüne sermektedir. Bu da farklı bir bakış açısı ile izleyicileri duruma maruz bırakarak etkili bir farkındalık oluşmasına neden olmaktadır. Çoğu izleyicinin konfor alanında gözlerini kapatıp, görmezden geldikleri olaylar, tamamen sosyal ve kültürel bir etkinlik sırasında karşılarına çıkmakta, onları hazırlıksız yakalayıp, kaçınamayacakları bir şekilde maruz bırakmaktadır. Savaşın yıkıcı etkisini kavramsal sanat yolu ile işleyen sanatçıların, gerçekleri gözler önüne seren eleştirel anlatım dilleri, duruma duyarsız kalan, görmezden gelen, her türlü izleyiciyi etkin bir şekilde durumla karşı karşıya getirerek, dramatik bir şekilde gerçeklerle yüzleştirecek bir yapı barındırmaktadır.

Mona Hatoum

Mona Hatoum Beyrut'ta Filistinli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir ve 1975'ten beri Londra'da yaşamış ve çalışmıştır. 1980 – 89 yılları arasında performans ve video çalışmalarına ağırlık vermiştir. 1989 yılında enstalasyonları ve objeleri sergilemeye başlamıştır. Çalışmaları Avrupa, Kuzey Amerika, Asya ve Avustralya'da çok sayıda müzede sergilenmiş ve pek çok ödüle layık görülmüştür. (Alexandran and Bonin, 2022). Hatoum'un çalışmalarının gücü, yerel ve kişisel sorunları aşma ve onları evrensel kılma yeteneğidir ve bu yüzden kendi kuşağının en önemli sanatçılarından biri olmaya devam etmektedir. (Fulleylove, 2016). Hatoum'un sürgün ve göçü deneyimleyen yaşam hikayesi, çalışmalarında da kendisini göstermektedir. İnsan vücudunun savunmasızlığını ve dayanıklılığını ele aldığı çalışmalarında, şiddet, baskı, gurbetçilik ve aidiyet arasındaki ilişkiyi araştıran eleştirel yapıtlar üretmektedir. Kavramsal sanatın en önemli yaşayan temsilcilerinden biri olan Mona Hatoum, savaşlar, baskı, cinayet, zorbalık, sürgün ve şiddet gibi günümüzün kaotik yapısını ele alan konuları çarpıcı bir biçimde yapıtlarına aktarmaktadır. Sanatçı saç, kan ve irin gibi dikkat çekici organik materyaller kullanarak izleyiciyi konuya çekmektedir. Şiddet ve baskı gibi temaları işlediği performansları aracılığı ile evrensel barış çağrısı mesajları vermektedir. Mona Hatoum'un seçmiş olduğu konular, malzemeler, ifade biçimi, doğmuş olduğu coğrafyanın acılarının bir parçasıdır ve sanatçı duyarlılığı ile işlenip izleyicilere aktardığı mesajlarla sanatını farkındalık yaratmak üzere kullanmaktadır.

Görsel 1. Mona Hatoum, *Şimdiki Zaman*, 1996, 55x2325x2890 mm. Sabun, Tate Galeri, (URL 6)

Mona Hatoum'un Şimdiki Zaman isimli çalışması, zeytinyağından yapılmış 2400 parça sabuna küçük kırmızı boncuklarla işgal altında Filistin topraklarının bir bölümünün haritasını oluşturmuştur. İlk bakışta soyut bir biçim imajı veren bu çalışma İsrail'in işgal ettiği Filistin topraklarını geri vermesine dair dikkatleri çekmektedir. Ev, yurt, yerinden edilme, siyasi iktidar baskıları, savaş baskısı altındaki bedenleri işleyerek kendi cephesinden savaşın yıkıcı yüzünü etkili bir biçimde işlemektedir.

Sanatçının eserlerinde karşımıza sıkça çıkan ironi, tehdit, rahatsızlık ve günlük yaşamı alışılmadık biçimde rahatsız edici öğelerle yorumlayarak, insanlığın maruz kaldığı gündelik yaşamı altüst eden olumsuzlukları vurgulamaktadır.

Sanatçının çalışmaları, izleyiciyi üzme ve rahatsız etmeye yönelik çalışmalardır. Böylece izleyiciyi dünyanın adil olmayan yüzü ile yüzleştirmekte ve sorgulatmaktadır. Böylece kültürel ve politik mesajlarını kavramsal sanat aracılığı ile vermektedir. Yapıtlarında savaşın yol açtığı zorbalığı ve yıkıcı etkisini etkili bir şekilde yansıtırken duyuşsal efektler, görseller, semboller, semantikler ve dokunsal deneyimler sunmaktadır. Böylece gözlemciyi düşünmeye, empati kurmaya ve dünyadaki çatışmaların insanlar üzerindeki etkisini anlatmaya davet etmektedir.

Sanatçının kişisel deneyimleri usta anlatım dili ile eserlerinde dışlanma, ötekileştirme kavramlarını da eserlerine yansıtarak politik göndermeler yapmaktadır. Fiziksel ve mekânsal sınırlamaların yanı sıra içsel kısıtlamalara da atıfta bulunmaktadır.

Görsel 2. Mona Hatoum , *Rende*, Tate Galeri, (URL 7)

Mona Hatoum'un devasa bir mutfak rendesinden oluşturduğu bu paravan tehditkâr ve ürkütücü boyuttadır. Sanatçı nesnenin boyutunu değiştirerek işlevini de değiştirmiştir. İnsan bedeninin zarar görmesi, savaşta yaşanılan acıları işleyen sanatçı, tehditkâr bir nesne vesilesi ile izleyiciyi bu durumla yüzleştirmiştir. Mona Hatoum köklerinin bulunduğu topraklarda yaşanılan haksızlıkları, acıları, siyasi politikalar ve savaşın yıkıcı yüzünü, kendi yorumuyla kavramsal sanat vasıtası ile izleyicilerle yüzleştirmiştir.

Tammam Azzam

Tammam Azzam, Suriye'nin Şam şehrinde doğmuştur. Şam Üniversitesi'nde Güzel Sanatlar Fakültesinde resim eğitimi almıştır. Ülkesinden çatışmalar yüzünden ayrılmak zorunda kalan Azzam, ülkesini ve çalışma alanını kaybetmenin vermiş olduğu duyguları sanatına yansıtmıştır. (Azzam, 2019) Sanatçı, Suriye savaşının şiddetini, klasik Avrupa kanonundan başyapıtları kullanarak, anavatanındaki yıkımın çarpıcı gerçek görüntüleri ile yan yana getirmiştir. Bu ironik birliktelik ile küresel eşitsizliği etkili bir biçimde gözler önüne sermiştir.

Görsel 3. Tammam Azzam , *Öpücük*, 2012, Fotomontaj. (URL 8)

Klimt'in dünyaca ünlü "Öpücük" adlı aşk üzerine simgeleşmiş naif bir eserini, Suriye'de savaş yıkıntısı evlerin üzerine montajlayan Azzam, iki tezatı bir araya getirerek savaşın yıkıcı yüzüne dikkat çekmiştir. Klimt'in resminde kadının kendisini erkeğin kollarına bırakması, iki kahramanın tek bir öznede narin bir kucaklamasının yanında, erkeğin cübbesini süsleyen dikdörtgenlerin binayı harap eden silah sesleri ile yer değiştirmesi Suriye'nin acısını uzun süredir görmezden gelen uluslararası kalplere dokunacak bir birliktelik oluşturmaktadır. Bu çalışması çok kısa sürede viral olmuş ve geniş kitlelere ulaşmıştır. Sanatçı savaş ve yıkım gibi toplumu etkileyen kötülüklerle nasıl savaşabileceğini ve nasıl yeni yaratımlar haline gelebileceğini vurgulamaktadır. (Scarpa, 2021) Bu çalışma ile aynı zamanda insanların evlerini terk etmek zorunda kaldıklarını ortaya koymaktadır. Tammam Azzam ülkesinde yaşananları anlatabilmek, tüm dünyaya ihbar edebilmek adına kavramsal sanatı aracı olarak kullanmıştır. Sanatçının estetik kaygıları yoktur, aksine vermek istediği bir mesajı vardır. Savaşın ortaya çıkardığı sonuç. Bunu da özellikle batı toplumlarında ikonlaşmış eserler ve gerçek savaş yıkıntılarını kolajlayarak gerçekleştirmiştir. Sanatçı çalışmalarında ülkesindeki iç savaşın yıkıcı etkilerini ve sivil halkın bu çatışmanın sonuçlarından nasıl etkilendiğini yansıtan güçlü mesajlar barındırmaktadır. Savaşın travmatik etkilerini ve insanların dayanıklılığını sanatsal bir bakış açısı ile ele almaktadır. Sanatçının eserleri, izleyicileri düşünmeye teşvik ederken aynı zamanda savaşın yıkıcı gerçekleri ile yüzleştirmektedir.

Görsel 4. Tammam Azzam , Goya, Suriye Müzesi, 2012, Fotomontaj. (URL 9)

Tammam Azzam'ın Goya'nın, 3 Mayıs Katliamı resmini savaş yıkıntıları arasında yerleştirmesi oldukça anlamlıdır. Azzam'ın bu pastişinde[1] seçtiği eser Goya'nın döneminde çağdaşları savaşa övgü dolu yapıtlar üretirken tamamen risk alıp savaşın yıkıcı yüzünü ortaya koyduğu, 3 Mayıs 1808'de gerçekleşen katliamı korkusuzca ele aldığı eserdir. Dolayısı ile savaşın yıkıcı yüzünü yansıtan ilk eserlerden birini Suriye savaş harabelerine yerleştirerek yüzyıllardır değişmeyen bir gerçeği, savaşın çirkin sonuçlarını etkili bir anlatımla gözler önüne sererek dikkat çekmektedir.

Adel Abidin

Adel Abidin, hem Ürdün'de hem Helsinski'de yaşayan Bağdat doğumlu Iraklı bir sanatçıdır. Kültürler arası geçmişini kendi üslubu ile izleyicilere aktarmaktadır.

> Sanatım, içinde yaşadığımız çağdaş dünyanın sorunlarını keşfetmek için videolar, video enstalasyonları, çoklu ortam heykelleri ve sese dayalı enstalasyonlar ve fotoğrafçılık gibi çeşitli medyaları kullanıyor. Ana çıkış noktam her zaman kompleksi keşfetme niyetimle bağlantılı. Görsel sanat ve siyaset, kimlik ilişkisi. Keskin bir ironi ve mizah paleti kullanarak, kendimi zor deneyimler ve kültürel yabancılaşma ile uğraşan farklı sosyal durumlara yönelmiş buluyorum. Kültürler arası geçmişimi genellikle alaycılık ve paradoksla bezenmiş farklı bir görsel dil yaratmak için kullanıyorum ve bir yandan da nihai olarak hümanist bir yaklaşımı koruyorum. Kullandığım bu alaycılık, sanat eserinin zihinsel sınırlarını sergi alanının dışına taşıma amacına hizmet eden bir provokasyon aracından başka bir şey değildir. İzleyicinin eserden zihinsel unsurları günlük yaşamlarına aktarmasını sağlayarak tartışmaları sanat eserimin ötesine taşıyacak fırsatlar yaratmak her zaman ilgimi çekmiştir. (Abidin, Adel Abidin, 2022)

[1] Pastiş; Sanatçının bir başka sanatçının eseri üzerinden kendi eserini kurması.

Görsel 5. Adel Abidin, Irak ve Lübnan'da yıkılan duvarlarının posterlerle kaplanmış parçaları, Enkaz, Yerleştirme, 2019, (URL 10)

Görsel 5 de yer alan afiş kaplanmış enkaz parçaları, Irak ve Lübnan'da yıkılan duvarların ve sitelerin posterlerle kaplanmış parçalarıdır. Bu afişler, on iki İmam'ın gerçek İran sunumlarının kopyalarıdır. Afişler, imamlardan birinin ölümünün anılması sırasında kamu binalarının birçok cephesini ve duvarları kaplamıştır. Bazı bölgelerde duvarlar bir kez daha yıkılmış ve yeniden yapılmıştır. Asıl posterler, görünürdeki her yerde reklam panoları veya propaganda posterleriymiş gibi duvarlara yapıştırılmıştır. Bu parça, Bağdat kentinden ve Beyrut'ta Şii Müslüman merkezli mahallelerden toplanan 11 enkazdan oluşmaktadır. Bu döküntüler, büyük bir cam kutulu kaide içerisinde masa üzerinde, enkazın alındığı gerçek yerlerin etiketleriyle birlikte görüntülenmektedir (Abidin, Adel Abidin, 2022).

Adel Abidin, son derece ciddi olan sosyal meseleleri, esprili bir dille ele almaktadır. Onun anlatım dili eğlendiricidir ve alışılagelmişin dışındadır. İzleyicileri gülerken düşündürmeye iten bu yapıtlar, dikkat çekici bir üslupla gerçekleri aktaran birer araca dönüşmüşlerdir.

Görsel 6. Adel Abidin, İnşaat Alanı, Videoart, Kesintisiz Döngü, 2006. (URL 11)

Adel Abidin'in bu çalışması iki aşamadan oluşmaktadır. Bir video art kesintisiz döngüsü bir enstelasyon içine yerleştirilmiş bir şekilde konumlandırılmıştır. *İnşaat Alanı* adını taşıyan bu çalışma, iki beyaz tek kullanımlık plastik kaşık tutup oynayan küçük bir kızın el ve ayaklarına yakın çekim yaparken, arka planda küçük kızın masumca söylediği şarkı yankılanmaktadır. Barış konulu bir çocuk şarkısı söylerken bir patlama gerçekleşmektedir. Küçük kızın oyuncak olmayan plastik kaşıklarla beton yığıntısının içinde oyun oynarken yer aldığı kadrajın içinde bulunan sigara izmariti, küçük kızın büyüklerin ona layık gördüğü bencilliğin içinde yaşamaya çalışmasını simgelemektedir adeta. Sigara izmariti ve beton yığını arasına masum küçük bir kızın yakışmadığı gibi mutlu şarkısını kesen patlamanın, savaş alanının içinde yer alması da tezatlığı gözler önüne sermektedir

Görsel 7. Adel Abidin, İnşaat Alanı, Videoart, Kesintisiz Döngü, Enstelasyon, 2006. (URL 12)

Küçük bir kızın böylesi bir ortama reva görülmeyeceği hissi, izleyicileri savaşın maruz bıraktıkları konusunda yüzleşmeleri adına etkili bir anlatım dili olmuştur. Videonun izletildiği mekânda patlama imajını destekleyen yerleştirme ise izleyiciyi durumun dramatikliğine ve gerçekliğine dahil etmektedir. İzleyici sadece videoyu izlemeyecek yerleştirmeye basmamak adına mücadele vererek kaçınması güç gerçekle yüzleşmiş olmaktadır. Abidin izleyicileri, romantik bir anlatım dili ile savaşın gerçekleri ile yüz yüze getirerek, yaşananları sorgulatmaktadır. Medyanın algı yönetimindeki rolüne dair önemli bir anlatım dili kullanmaktadır. Abidin'in yapıtları, politika, kültürel kimlik ve toplumsal hatalara dair derinlemesine düşünmeye yönlendirmektedir. Sanatçının yapıtları, mizahi ve ironik bir yaklaşımı kullanarak karmaşık ve politik konuları ele almakta, izleyicilerin duygusal tepkilerini harekete geçirme ve farkındalık yaratma amaçları taşımaktadır.

Sonuç

Bu makalede değinilen sanatçıların ortak özellikleri, kökenlerinin bulunduğu topraklardan savaş nedeni ile ayrılmak zorunda kalmış olmaları, ancak ayrılıp konfor alanlarına kavuşmalarına rağmen coğrafyalarında yaşanan yıkıma duyarsız kalmayarak yıkımı gözler önüne sermek adına sanatı aracı kılmaları, bunu yaparken de üslup olarak da kavramsal sanat aracılığı ile yapıtlar üretmeleridir. Bu sayede çok büyük kitlelere ulaşarak ironik anlatım dili ile gerçekleri izleyicilerin gözleri önüne sermektedirler. Ülkelerinden göç etmiş olmalarının bir avantajı da kendi ülkelerinde elde edemedikleri daha özgür bir ifade dili ile coğrafyalarında yaşananları aktarma şansları yakalamış olmalarıdır. Ülkelerinde kalmaya devam ettikleri taktirde, can güvenlikleri nedeni ile bu kadar geniş kitlelere ulaşma şansı elde etmeleri mümkün görünmemektedir. Sanatçıların birçoğu göç ettikleri ülkelerde burs ve ödenek kazanma şansı yakalamışlardır. Ülkelerinin bulunduğu koşullar dikkate alındığında konfor alanına kavuşmuş ve sanat eserlerini özgürce üretme şansı elde etmişlerdir. Sanatçılar yapıtlarını galerilerde satabilecekleri tual resmi, heykel vb. somut üretim seçenekleri üzerinden değerlendirebilecekken, ülkelerindeki yıkımı ifade eden, satışı mümkün olmayan kavramsal yapıtlar üreterek, kendi cephelerinde savaşın yıkıcı yüzünü aktarmışlardır. Yapıtlarının bir diğer ortak noktası ise, izleyicileri pasif olarak durumun vahameti ile yüzleştirmektedirler. İzleyicinin amacı sanatsal bir yapıt gözlemlemek olsa dahi, kilometreler ötede yaşananların farkındalığına maruz bırakılmaktadır. Bu da sanatçıların kavramsal sanat aracılığıyla yaşanılanları, etkili bir anlatım dili ile geniş kitlelere ulaştırma avantajı sağlamaktadır.

Kaynaklar

Abidin, A. (2022). 11 11, 202 Abidin, A. (2022). 11 11, 2022 tarihinde Adel Abidin: https://adelabidin.com/works/debris adresinden alındı

Abidin, A. (2022). *https://adelabidin.com/works/debris*. 11 11, 2022 tarihinde Abidin, A. (2022, 11 11). https://adelabidin.com/works/debris adresinden alındı

Adams, S. (2008, 09 16). *Telegraph*. 03 06, 2021 tarihinde https://www.telegraph.co.uk/culture/art/artsales/3560707/Damien-Hirst-sale-makes-111-million.html adresinden alındı

Alexandran and Bonin. (2022, 09 14). Alexandran and Bonin: https://www.alexanderandbonin.com/artist/Mona_Hatoum/biography/ adresinden alındı

Azzam, T. (2019). *Tammam Azzam*. 09 15, 2022 tarihinde Tammam Azzam: https://www.tammamazzam.com/about-1 adresinden alındı

Cebrailoğlu, O. (2014). Günümüz Sanat Dinamikleri Sürecinde Manipüle Bir Durum; Sanat ve Para İlişkisi. *Akdeniz Sanat Dergisi, 7*(13), 59-69.

Fillis, I. (2006). *Art For Art's Sake Or Art For Business Sake: An Exloration Of Artistic Product Orientation.* New York: The Marketing Review.

Foster, H. (2015, 09 02). Çağdaş Sanatın Mecrası: Piyasa. (A. Boren, Çev.) 01 12, 2021 tarihinde e-skop dergi: https://www.eskop.com/skopdergi/cagdas-sanatin-mecrasi-piyasa/2607 adresinden alındı

Fulleylove, R. (2016, Mayıs 5). *It's Nice That*. Eylül 14, 2022 tarihinde https://www.itsnicethat.com/articles/mona-hatoum-retrospective-tate-modern-050516 adresinden alındı

Horawitz, N. (2014). *Anlaşma Sanatı; Küresel Sanat Piyasasında Çağdaş Sanat.* Princeton University Press.

Kennedy, M. (2008, 09 16). *The Guardian*. 03 05, 2021 tarihinde https://www.theguardian.com/artanddesign/2008/sep/16/damienhirst.art1 adresinden alındı

Lynton, N. (1989). *Modern Sanatın Öyküsü.* İstanbul.

Öner, F. K. (2016). *Göç Üzerine Yazın ve Kültür İncelemeleri.* Ulus Ötesi Basın Londra.

Pooke, G., & Graham Whitham. (tarih yok). *Çağdaş Sanatı Anlamak.* (T. Göbekçin, Çev.) İstanbul: Optimist.

Rea, N. (2019, 02 06). *News Artnet*. 01 22, 2021 tarihinde https://news.artnet.com/exhibitions/jeff-koons-ashmolean-museum-1457881 adresinden alındı

Scarpa, M. (2021, 07 05). *Tammam Azzam'ın Sanat Yoluyla Kınaması.* 09 15, 2022 tarihinde https://maddalenascarpa.wixsite.com/website/post/la-denuncia-di-tammam-azzam-attraverso-l-arte adresinden alındı

Taylor, M. (2012). *Maneviyetı Yeniden Şekillendirmek.* New Yoruk: Colombia Universtiy Press.

Telesiyej. (2012, 06 13). 11 14, 2022 tarihinde Telesiyej: https://bahrainair.net/telesiyej/makale-sanatin-ozgurluk-gucunu-hissettiren-bir-ressam.htm adresinden alındı

The Guardian. (2017, 04 17). 07 06, 2021 tarihinde https://www.theguardian.com/artanddesign/2017/apr/16/damien-hirst-treasures-from-the-wreck-of-the-unbelievable-review-venice adresinden alındı

Thompson, D. (2011). *Sanat ve Mezat.* (R. Akman, Çev.) İletişim Yayınları.

Throsby, D. v. (2013). *Paha Biçilemez; Kültür Ekonomi ve Sanata Değer Kavramı.* (A. Antmen, Dü., & C. Yalçın, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.

Warhol, A. (2007). *Andy Warhol'un The Philosophy of Andy Warhol, From A to B and Back Again.* Londra: Penguin Books.

Whitham, G., & Pooke, G. (2013). *Çağdaş Sanatı Anlamak.* (T. Göbekçin, Çev.) İstanbul: Optimist Yayınları.

Görsel Kaynakça

URL 1: Azzam, T. (2019). Tammam Azzam: https://www.tammamazzam.com/about-1. Erişim Tarihi: 11-11-2022
URL 2:Abidin, A. (2022, 11 11). Adel Abidin. Adel Abidin: https://adelabidin.com/works/debris. Erişim Tarihi: 11-11-2022
URL 3:Alexandran and Bonin.. Alexandran and Bonin: https://www.alexanderandbonin.com/artist/Mona_Hatoum/biography/ . Erişim Tarihi: 14-09-2022
URL 4:Scarpa, M. (2021, 07 05). Tammam Azzam'ın Sanat Yoluyla Kınaması., https://maddalenascarpa.wixsite.com/website/post/la-denuncia-di-tammam-azzam-attraverso-l-arte. Erişim Tarihi: 1-09-2022
URL 5:Telesiyej. (2012, 06 13). Telesiyej: https://bahrainair.net/telesiyej/makale-sanatin-ozgurluk-gucunu-hissettiren-bir-ressam.htm Erişim Tarihi: 14-11-2022
URL 6: https://www.tate.org.uk/art/artists/mona-hatoum-2365/who-is-mona-hatoum Erişim Tarihi: 11-11-2022
URL 7: https://www.tate.org.uk/art/artists/mona-hatoum-2365/who-is-mona-hatoum Erişim Tarihi: 11-11-2022
URL 8: https://www.tammamazzam.com/syrian-museum Erişim Tarihi: 15-09-2022
URL 9: https://www.tammamazzam.com/syrian-museum Erişim Tarihi: 15-09-2022
URL 10: https://adelabidin.com/works/debris Erişim Tarihi: 11-11-2022
URL 11: https://adelabidin.com/works/construction-site Erişim Tarihi: 11-11-2022
URL 12: https://adelabidin.com/works/construction-site Erişim Tarihi: 11-11-2022

Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

THE FRONT OF ARTISTS CONCEPTUAL ART

M. Yeşim Yorulmaz

ABSTRACT

Wars, colonialism, political policies have been among the biggest factors shaping human history. For centuries, artists have been forced to leave their lands due to the devastating effects of wars and have been subjected to forced migration. Artists have transferred the events they have experienced since the existence of art to their works. Although a critical approach was not possible in the early periods, artists have started to reflect the destructive face of art in their works since the periods when humanist approaches became widespread. Some of today's artists, who had to leave their roots, convey what they want to convey about what happened in the countries they left behind, in the geographies they had to migrate, through conceptual art. Artists transfer the environment they live into their works with artistic sensitivity, and they need a source of inspiration to realize their works. The environment they are in also affects their works. Artists, who have a highly sensitive structure, conveyed the hypocrisy of the war with their own fronts and weapons. They did this through art. They display the destructive face of war in the most striking way in their works. In this study, it will be focused on how selected conceptual artists convey the destruction that took place in the period and their lands through conceptual art, which has a critical structure, from the structure of conceptual art, which is a style of today's art.

Keywords: Conceptual art, contemporary art, conceptual artists